

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

<https://doi.org/10.37472/v.naes.2026.8156>

СИДОРЕНКО

Вікторія Вікторівна

доктор педагогічних наук,
професор, член-
кореспондент НАПН України,
директор Білоцерківського
інституту неперервної
професійної освіти ДЗВО
«Університет менеджменту
освіти» НАПН України,
м. Біла Церква, Україна

КЛОЧКО

Алла Олексіївна

доктор психологічних наук,
професор, професор кафедри
педагогіки, психології та
менеджменту Білоцерківського
інституту неперервної
професійної освіти ДЗВО
«Університет менеджменту
освіти» НАПН України,
м. Біла Церква, Україна

КУЛІШОВ

Володимир Сергійович

кандидат педагогічних наук,
доцент, доцент кафедри
педагогіки, психології та
менеджменту Білоцерківського
інституту неперервної
професійної освіти ДЗВО
«Університет менеджменту
освіти» НАПН України,
м. Біла Церква, Україна

Анотація. У статті здійснено теоретико-методологічне обґрунтування організаційно-методичних засад практичної підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти в умовах трансформації освітнього середовища. Розкрито роль практичної підготовки як системоутворювального компонента освітнього процесу, що забезпечує інтеграцію теоретичної, дослідницької та професійної підготовки майбутніх фахівців. Обґрунтовано, що практика виступає інноваційним освітнім середовищем формування професійної ідентичності, розвитку рефлексивного мислення, *soft skills* та готовності до безперервного професійного розвитку впродовж життя.

Доведено, що практико-орієнтований компонент освітньо-професійних програм є ключовим механізмом інтеграції теоретичних знань, дослідницької діяльності та професійного досвіду, що забезпечує розвиток комунікативних, організаційних і лідерських навичок, критичного мислення та рефлексивних умінь здобувачів. Підкреслено, що системна організація практичної підготовки на засадах компетентнісного, діяльнісного та студентоцентрованого підходів сприяє формуванню готовності до ефективної професійної діяльності в умовах невизначеності та динамічних змін.

На прикладі Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти проаналізовано особливості

організації різних видів практик у межах освітньо-професійних програм «Психологія» та «Педагогіка вищої школи». Висвітлено нормативно-правове та науково-методичне забезпечення практичної підготовки, а також охарактеризовано розширення мережі баз практики та їх географічну структуру. Акцентовано увагу на ролі практики як інструменту подолання кваліфікаційного розриву (skills gap) шляхом занурення здобувачів у реальні професійні ситуації та формування релевантного практичного досвіду. Обґрунтовано, що практична підготовка є важливим складником формування конкурентоспроможного фахівця, забезпечуючи розвиток як професійних (hard skills), так і універсальних (soft skills) компетентностей. Визначено, що в умовах воєнного стану організація практичної підготовки зазнає трансформацій, пов'язаних зі зміною форматів взаємодії між викладачами і здобувачами, необхідністю забезпечення безпечних умов освітнього процесу та впровадженням технологій дистанційного і змішаного навчання.

Зазначено можливості організації та проходження окремих видів практик у міжнародному освітньому середовищі. Встановлено, що практична підготовка сприяє підвищенню конкурентоспроможності випускників, їхній професійній мобільності та готовності до безперервного професійного розвитку. Результати дослідження отримано в межах виконання науково-дослідної роботи Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти «Трендвотчінг ринку праці в системі підготовки і підвищення кваліфікації фахівців в умовах повоєнного відновлення України» (0122U202007, 2022–2025 рр.).

Перспективи подальших досліджень пов'язані з подальшим удосконаленням моделей практико-орієнтованого навчання, а також із розширенням і поглибленням партнерської взаємодії закладів вищої освіти з роботодавцями в умовах трансформації освітнього середовища.

Ключові слова: практична підготовка; здобувачі вищої освіти; soft skills; професійна компетентність; освітньо-професійні програми; педагогіка вищої школи; психологія; компетентнісний підхід; практико-орієнтоване навчання; кваліфікаційний розрив; ринок праці; конкурентоздатний фахівець.

У сучасних умовах динамічних суспільних трансформацій та зростання вимог до якості людського капіталу практична підготовка здобувачів вищої освіти постає не як допоміжний елемент, а як системоутворювальний чинник освітнього процесу. Саме практика забезпечує *перехід від засвоєння знань до їх осмисленого застосування, формує здатність діяти в умовах невідомості, приймати відповідальні рішення та нести відповідальність за їх наслідки*. У цьому контексті вона виступає ключовим механізмом інтеграції теоретичної, дослідницької та професійної підготовки, забезпечуючи формування компетентного, мобільного та конкурентоспроможного фахівця.

Особливої актуальності набуває організація практичної підготовки в умовах модернізації вищої освіти, посилення міждисциплінарних зв'язків та орієнтації на результати навчання. Особливої актуальності набуває організація практичної підготовки в умовах модернізації вищої освіти, посилення міждисциплінарних зв'язків та орієнтації на результати навчання. Практика трансформується з форми апробації знань в інноваційне освітнє середовище, у межах якого відбувається становлення професійної ідентичності, розвиток рефлексивного мислення та формування готовності до безперервного професійного розвитку.

Мета статті полягає в теоретико-методологічному обґрунтуванні організаційно-методичних засад практичної підготовки здобувачів вищої освіти в умовах трансформації освітнього

середовища, а також у розкритті її ролі у формуванні професійних компетентностей, подоланні кваліфікаційного розриву та забезпеченні якості підготовки конкурентоспроможних фахівців.

Методологічну основу дослідження становлять загальнонаукові принципи системності, цілісності та об'єктивності, а також положення компетентнісного, діяльнісного, андрагогічного та студентоцентрованого підходів до організації практичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Практична підготовка здобувачів вищої освіти у БІНПО розглядається як стратегічно визначальний компонент освітнього процесу, що забезпечує досягнення програмних результатів навчання та відповідність підготовки фахівців сучасним вимогам професійної діяльності. В умовах трансформації освітнього простору, зростання ролі міждисциплінарності та посилення запиту на практичну ефективність фахових рішень практика набуває статусу інтегративного середовища, у якому відбувається верифікація сформованих компетентностей та їх трансформація у реальний професійний ресурс. Особливого значення вона набуває в підготовці здобувачів за освітньо-професійними програмами «Психологія» та «Педагогіка вищої школи», згідно з якими практико-орієнтований компонент є ключовим у становленні професійної майстерності (рис. 1).

Організація та проведення практики у БІНПО здійснюється на засадах *системності, наступності, варіативності та практико-орієнтованості* з урахуванням стандартів вищої освіти, вимог освітньо-професійних програм і внутріш-

Рис. 1. Організація і проведення різних видів практик здобувачів вищої освіти у БІНПО

ної системи забезпечення якості освіти. У БІНПО практична підготовка здобувачів вищої освіти *ґрунтується на засадах компетентнісного, діяльнісного, андрагогічного та студентоцентрованого підходів*.

Практична підготовка виступає не лише формою закріплення теоретичних знань, а й інституційно організованим простором професійного становлення, у межах якого здобувач набуває досвіду прийняття рішень в умовах невизначеності, розвиває рефлексивне мислення, професійну автономність і відповідальність за результати власної діяльності.

Різні види практики забезпечують можливості для діяльності за обраним фахом, вивчення досвіду роботи провідних фахівців певної галузі, ознайомлення із кращими практиками, реалізації моделі самостійної роботи за індивідуальною освітньою траєкторією на конкретному робочому місці.

Диференціація змісту та форм практичної підготовки визначається специфікою освітньо-професійних програм. Так, у межах ОПП «Педагогіка вищої школи» науково-педагогічна практика забезпечує *формування здатності до проектування, реалізації та рефлексивного аналізу освітнього процесу в закладах вищої освіти, інтеграції наукового знання у викладацьку діяльність та дотримання принципів академічної доброчесності*. Водночас переддипломна практика в межах ОПП «Психологія» має *дослідницько-прикладний характер і є базовим середовищем реалізації кваліфікаційного дослідження, що інтегрує психодіагностичну, консультативну, корекційно-розвивальну та аналітичну діяльність*.

Отже, практика виступає механізмом інтеграції теоретичної, дослідницької та професійно-

практичної підготовки, сприяє розвитку інноваційності, критичного мислення та здатності до адаптації в динамічному професійному середовищі. Її реалізація спрямована на формування конкурентоспроможного фахівця, здатного до ефективної діяльності, безперервного розвитку та відповідального реагування на виклики сучасного суспільства. У процесі проходження практики також відбувається розвиток творчого, мотиваційного та лідерського потенціалу особистості, а також soft skills (гнучких навичок), що забезпечують ефективну професійну комунікацію, продуктивність і успішну взаємодію в професійному середовищі (Sydorenko, 2020).

Важливим аспектом осмислення ролі практичної підготовки здобувачів вищої освіти є проблема кваліфікаційного розриву (skills gap), що проявляється у невідповідності між сформованими в освітньому процесі компетентностями та реальними вимогами ринку праці. У сучасних умовах ця невідповідність зумовлена швидкими змінами професійного середовища, цифровізацією, міждисциплінарністю та зростанням ролі гнучких навичок. У цьому контексті практика у БІНПО виступає ефективним інструментом *мінімізації кваліфікаційного розриву*, оскільки забезпечує безпосереднє занурення здобувачів у реальні професійні ситуації, актуалізує потребу в застосуванні знань у змінних умовах і сприяє формуванню релевантного досвіду діяльності. Саме під час практики відбувається узгодження освітніх результатів із запитамі роботодавців, а також корекція індивідуальної освітньої траєкторії здобувача.

Практико-орієнтований підхід, реалізований у межах освітньо-професійних програм «Психологія» та «Педагогіка вищої школи», дав змогу не лише формувати професійні компетентності, а й розвивати адаптивність, критичне мислення, комунікативні та управлінські навички, що є ключовими для подолання кваліфікаційного розриву. Зокрема, залучення здобувачів до реальних кейсів, професійної взаємодії та рефлексивного аналізу діяльності сприяє трансформації теоретичних знань у практично значущий ресурс.

Отже, *практика здобувачів вищої освіти постає не лише складовою освітнього процесу, а й стратегічним механізмом подолання кваліфікаційного розриву*, забезпечуючи підготовку фахівців, здатних ефективно інтегруватися в професійне середовище та відповідати сучасним викликам ринку праці.

Сучасне нормативно-правове та науково-методичне забезпечення практичної підготовки здобувачів освіти у БІНПО

Для організації і проведення різних видів практик (Сидоренко, Кулішов, Торба & Фархшато-ва, 2022) у БІНПО розроблено низку локальних нормативних документів, зокрема:

- «Положення про навчання, практику і стажування здобувачів вищої освіти Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти» (Сидоренко & Кулішов, 2020),
- «Положення про розвиток індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів вищої освіти» (Сидоренко, 2026),
- «Положення про організацію освітнього процесу за дистанційною формою навчання», «Положення про організацію освітнього процесу в умовах змішаного навчання» (Сидоренко & Кулішов, 2021a),
- «Положення про організацію і проведення видів практик здобувачів вищої освіти у Білоцерківському інституті неперервної професійної освіти» (Сидоренко & Кулішов, 2022),
- «Положення про порядок організації і проведення видів практик здобувачів вищої освіти в умовах дистанційного навчання та в період воєнного стану» (Сидоренко, Івашев & Кулішов, 2022),
- «Методичні рекомендації до проходження переддипломної практики для здобувачів освіти освітнього рівня «магістр» спеціальності «053 Психологія» (Клочко, 2025),
- «Положення про організацію роботи з охорони праці та безпеки життєдіяльності учасників освітнього процесу у Білоцерківському інституті неперервної професійної освіти» (Сидоренко & Кулішов, 2021b) тощо (рис. 2).

Рис. 2. Науково-методичне забезпечення організації і проведення різних видів практик здобувачів вищої освіти у БІНПО

Бази практичної підготовки здобувачів вищої освіти

Для проведення науково-педагогічної та переддипломної практик використовуються підприємства (організації, установи, заклади освіти) м. Біла Церква, м. Києва, Київської області та інших областей України за умови забезпечення ними повного виконання навчальних планів і програм практики.

У період 2020 – 2025 рр. спостерігається суттєве розширення баз практичної підготовки здобувачів вищої освіти за освітньо-професійними програмами «Психологія» та «Педагогіка вищої школи». Якщо у 2020 р. функціонувала 31 база практики, то у 2025 р. їх кількість зросла до 107. У таблиці 1 представлено динаміку кількості баз практичної підготовки здобувачів вищої освіти за роками у розрізі освітньо-професійних програм.

Аналіз даних, наведених у таблиці 1, свідчить про загальну позитивну динаміку розширення баз практичної підготовки здобувачів вищої освіти за освітньо-професійними програмами

Таблиця 1

Кількість баз практичної підготовки здобувачів вищої освіти (за роками)

Кількість баз практик						
Назва ОПП	2020	2021	2022	2023	2024	2025
053 Психологія, ОПП «Психологія»	10	10	19	33	143	99
011 Освітні, педагогічні науки, ОПП «Педагогіка вищої школи»	–	7	4	23	13	8
Усього:	10	17	23	56	156	107

«Психологія» та «Педагогіка вищої школи» упродовж 2020–2025 рр. Спостерігається суттєве зростання кількості баз практики, що в цілому відображає посилення співпраці БІНПО з установами, організаціями та закладами освіти різних регіонів України, а також розширення можливостей для якісної практичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Найбільш стрімке зростання кількості баз практики відбулося у 2023-2024 рр., що свідчить про активізацію партнерських зв'язків та розширення мережі ключових стейкхолдерів. Водночас у 2025 р. спостерігається певне зменшення загальної кількості баз порівняно з 2024 р. (зі 156 до 107), що пов'язано з оптимізацією баз практики, укрупненням установ-партнерів та переглядом їх відповідності вимогам освітньо-професійних програм.

Загалом наведені дані підтверджують тенденцію до розвитку та структурного вдосконалення системи практичної підготовки здобувачів вищої освіти, а також підвищення її якості через залучення більш релевантних і функціонально спроможних баз практики.

Географічна організація баз практичної підготовки магістрів характеризується *високою регіональною концентрацією*, зокрема:

1. Київська область (ядро системи): Біла Церква, Фастів, Рокитне, Сквиря, Макарів, Броварський, Вишгородський райони тощо (75-80 % усіх баз).

2. Інші регіони України: Харківська, Одеська, Запорізька, Сумська, Полтавська, Дніпропетровська, м. Житомир (20-25 %).

3. Міста України (Київ, Львів, Дніпро, Одеса, Харків (5-7 %).

Отже, Київщина – ~80 %, вся інша Україна – ~20 %, з них великі міста – ~5-7 %.

Географічна організація баз практики поєднує високий рівень регіональної стабільності, доступності та практичної спрямованості з наявним потенціалом для подальшого розширення та інтеграції у ширший національний і професійний простір, зокрема:

1. У БІНПО сформовано стабільну регіональну мережу партнерської взаємодії з базами практики. Концентрація значної кількості баз практичної підготовки в межах одного регіону свідчить про наявність сталих інституційних зв'язків, довготривалої співпраці та високого рівня організаційної узгодженості між закладом освіти та партнерами. Високий рівень керованості й

стабільності функціонування мережі є важливою передумовою ефективної організації практичної підготовки здобувачів освіти. Водночас така модель характеризується соціальною спрямованістю та забезпечує інклюзивний доступ до освітніх можливостей для різних категорій здобувачів.

2. Забезпечено належний рівень доступності практичної підготовки для здобувачів освіти. Територіальна наближеність баз практики сприяє мінімізації логістичних труднощів, зменшенню фінансового навантаження на здобувачів освіти та створює умови для повного охоплення практичною підготовкою всіх учасників освітнього процесу. Це підвищує ефективність реалізації освітніх програм і сприяє дотриманню принципу рівного доступу до якісної освіти.

3. Характерною особливістю мережі баз практики є високий рівень представленості освітніх, соціальних і медичних установ. Особливо виразно ця тенденція простежується у підготовці майбутніх психологів, де забезпечено різноманітність типів закладів та організацій, що представляють освітню, соціальну та медичну сфери. Така структура практичної підготовки надає їй міжсекторального характеру та відповідає сучасним вимогам до формування професійних компетентностей фахівців.

4. Мережа баз практики функціонує як реальне практико-орієнтоване професійне середовище. Базы практики представлені діючими установами та організаціями, у межах яких здобувачі освіти залучаються до виконання професійних завдань у реальних умовах діяльності. Практична підготовка передбачає безпосередню взаємодію з клієнтами, учнями, вихованцями та іншими категоріями отримувачів послуг, що забезпечує її прикладний характер і запобігає формалізації процесу проходження практики.

5. Існує потенціал для подальшого розвитку та масштабування мережі баз практики. Наявність партнерських зв'язків за межами регіону засвідчує сформовані міжрегіональні контакти та створює передумови для розширення географії співпраці. Це відкриває можливості для диверсифікації практичних баз, поширення успішних моделей взаємодії та підвищення конкурентоспроможності освітніх програм.

6. Сформована мережа баз практики відповідає принципу безперервності професійної підготовки. Її функціонування забезпечує системність організації практичної підготовки на різних етапах навчання, підтримує наступність між освітні-

ми компонентами, сприяє накопиченню професійного досвіду здобувачами освіти та створює умови для стабільного забезпечення якості практичної підготовки.

Отже, проведений аналіз мережі баз практичної підготовки БІНПО дає підстави стверджувати, що в закладі сформовано ефективну систему організації практичного навчання, яка характеризується стабільністю партнерських зв'язків, високим рівнем керованості та доступності для здобувачів освіти. Сформована система баз практики у БІНПО відповідає принципам безперервності, доступності, соціальної спрямованості та якості освіти, що дає змогу розглядати її як важливий чинник забезпечення ефективної професійної підготовки здобувачів освіти. Географічна організація баз практики поєднує *високий рівень регіональної стабільності, доступності та практичної спрямованості* з наявним потенціалом для подальшого розширення та інтеграції у ширший національний і професійний простір.

Організаційні засади проведення видів практик. В умовах дистанційного навчання та воєнного стану комунікація здобувачів освіти із керівниками практик здійснюється з використанням корпоративної пошти БІНПО, соціальних месенджерів Viber, за допомогою ліцензійного хмарного сервісу Microsoft Teams платформи Office 365 тощо. На хмарному сервісі Microsoft Teams платформи Office 365 створено вебресурс видів практик, в якому розміщено матеріали здобувачів освіти з виконаними презентаційними індивідуальними завданнями, заповненими індивідуальними планами проходження практики, щоденниками практики, характеристиками-відгуками, звітами студентів про виконання програми практики.

Перед початком практики зі здобувачами освіти проводиться *настановча конференція*, під час якої відбувається ознайомлення здобувачів освіти із програмою практики, базами практик та особливостями оформлення звітної документації.

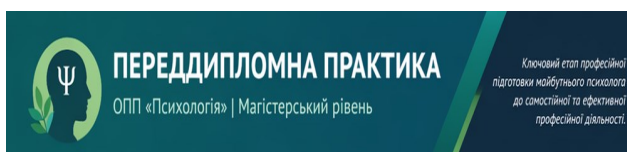
Загальні підсумки видів практик і заходи щодо їх подальшого вдосконалення обговорюються на *підсумковій конференції*. В умовах тимчасових обмежень організації освітнього процесу підсумкова конференція за участю студентів та комісії з оцінювання практики проводиться на відкритому онлайн-засіданні в дистанційному режимі. Підсумкові оцінки за практику оголошуються студентам в день проведення онлайн-засідання та вносяться до електронної залікової відомості.

Обов'язковим елементом настановчої конференції є *інструктаж з охорони праці та безпеки життєдіяльності* під час проходження практики (Сидоренко & Кулішов, 2021b). Вступний інструктаж з охорони праці

перед початком практики зі студентами проводиться на організаційних зборах за допомогою хмарного сервісу Microsoft Teams платформи Office 365. В умовах масштабного військового вторгнення російської федерації, тривалих ракетно-бомбових та артилерійських ударів по цивільній інфраструктурі, у тому числі й закладах освіти, найголовнішим завданням при підготовці їх до роботи є забезпечення безпеки працівників та здобувачів освіти. Поряд із традиційними питаннями безпеки під час занять, основ електробезпеки та пожежної безпеки, під час інструктажу студенти знайомляться з алгоритмом дій при отриманні сигналів оповіщення «Увага всім» та «Повітряна тривога», правилами поведінки при обстрілі стрілецькою зброєю, під час артобстрілів (у тому числі системами залпового вогню), при потраплянні у завали, у разі відсутності водопостачання та зникнення українського ефірного мовлення. Додатково студентам роз'яснюються загальні засади безпеки під час радіаційних надзвичайних ситуацій.

Освітньо-професійна програма «Психологія»

У сучасній компетентнісній парадигмі вищої освіти практична підготовка фахівців розглядається як середовище, в якому формуються ті виміри фахової готовності, що не можуть бути сформовані в аудиторних умовах: здатність до самостійного прийняття рішень в умовах невизначеності, рефлексивна позиція щодо власної діяльності, інтеграція теоретичних знань та особистісного досвіду, дотримання принципів професійної етики та відповідальність за результати надання психологічної допомоги.

Саме тому переддипломна практика в структурі освітньо-професійної програми «Психологія» посідає *системоутворювальне місце*, оскільки є простором, в якому всі компетентності, сформовані впродовж навчання, набувають практичного застосування та перетворюються на реальний фаховий ресурс. Водночас переддипломна практика виконує принципову функцію основного середовища для збору емпіричного матеріалу кваліфікаційного дослідження. Здобувач реалізує переддипломну практику та кваліфікаційне дослідження як єдиний взаємопов'язаний процес, у якому формувальний експеримент, психодіагностичне обстеження й аналіз отриманих результатів одночасно є і практичною діяльністю, і науковим дослідженням. Така організація практики відповідає вимогам *дослідницько-орієнтованої освіти* та створює умови для формування дослідницьких компетентностей у реальному професійному середовищі.

Переддипломна практика є ключовим етапом професійної підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за освітньо-професійною програмою «Психологія», що забезпечує інтеграцію теоретичних знань, дослідницьких умінь і практичних навичок, здобутих упродовж усього періоду навчання. В умовах суспільних трансформацій та зростання запиту на доказову психологічну допомогу особливого значення набуває підготовка фахівця, здатного не лише застосовувати наявні підходи, а й критично їх осмислювати, адаптувати до конкретних умов і розробляти ефективні стратегії вирішення актуальних психологічних проблем.

Особливістю переддипломної практики є її безпосередній зв'язок із виконанням кваліфікаційної роботи магістра: вона виступає основним середовищем реалізації кваліфікаційного дослідження, а не лише формою професійного стажування. У межах практики здобувач здійснює повний цикл науково-практичної діяльності – від добору методичного інструментарію та проведення психодіагностичного обстеження до збору, аналізу й інтерпретації емпіричних даних, апробації розроблених корекційно-розвивальних, профілактичних чи тренінгових програм і перевірки їх ефективності у реальних умовах психологічної служби.

Мета переддипломної практики: формування у майбутніх психологів умінь працювати з науковою літературою, використовувати сучасні методи дослідження для розв'язання психолого-педагогічних та соціально-психологічних про-

BLEM, підбирати або розробляти практичні завдання для подолання психологічних проблем, оволодіти психологічними технологіями роботи з різними типами клієнтів та груп (рис. 3).

Рис. 3. Мета переддипломної практики здобувачів

Зазначений вид практики передбачає можливість апробації авторських методик, впровадження потенційних і нових підходів у професійну діяльність, розроблення стратегій для подолання актуальних психологічних проблем, а також аналізу ефективності використаних психологічних інструментів. Практика надає змогу здобувачам оцінити результати своєї діяльності, підготуватися до вирішення реальних професійних завдань, визначитися з напрямком своєї подальшої діяльності, завдань і сформулювати навички роботи в умовах сучасних викликів та потреб суспільства.

Завдання переддипломної практики (ОПП «Психологія», магістерський рівень) (рис. 4):

1. Практичне застосування теоретичних знань з освітніх компонентів освітньо-професійної програми та набуття досвіду надання психологічної допомоги.
2. Поглиблення навичок самостійного наукового пошуку, аналізу, синтезу та систематизації наукових джерел із проблеми кваліфікаційного дослідження.
3. Проведення комплексного психодіагностичного обстеження з використанням валідних і надійних методів психологічної діагностики.
4. Організація та здійснення констатувального та/або формувального експерименту в умовах реального професійного середовища.

Рис. 4. Завдання переддипломної практики здобувачів

5. Збір, статистична обробка, інтерпретація та узагальнення емпіричних даних із застосуванням методів математичної статистики.

6. Розроблення, апробація та оцінювання ефективності корекційно-розвивальних, профілактичних або тренінгових програм згідно з темою кваліфікаційного дослідження.

7. Упровадження інноваційних підходів і психологічних технологій у практичну діяльність.

8. Формування професійних умінь та навичок: комунікативних, організаційних, діагностичних, проєктувальних, аналітичних, рефлексивних та інших навичок особистої ефективності.

9. Розвиток навичок професійної рефлексії та самоаналізу, дотримання норм професійної етики та загальнолюдських цінностей у фаховій діяльності.

10. Формування готовності до самостійної професійної діяльності та прийняття самостійних професійних рішень.

11. Підготовка та оформлення звітної документації за результатами переддипломної практики (зокрема у вигляді публікацій, доповідей, звітів).

Переддипломна практика спрямована на формування у здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти таких умінь:

- працювати з науковою літературою;
- застосовувати сучасні методи дослідження для розв'язання психолого-педагогічних та соціально-психологічних проблем;
- добирати та розробляти практичні завдання та психокорекційні інструменти для подолання психологічних проблем;
- оволодівати психологічними технологіями роботи з різними типами клієнтів і груп;
- здійснювати апробацію авторських методик і впроваджувати нові підходи у професійну діяльність;
- аналізувати ефективність використаних психологічних інструментів та розроблених програм втручання.

Переддипломна практика становить 6 кредитів ЄКТС, що відповідає 180 годинам роботи впродовж 5 тижнів (рис. 5).

Рис. 5. Організаційно-методичні засади переддипломної практики здобувачів вищої освіти

Процес організації переддипломної практики розпочинається з *настановної конференції*, що проводиться до початку практики. На ній здобувачі отримують повний пакет документів, детальні методичні рекомендації, дізнаються про критерії оцінювання, проходять інструктаж з охорони праці та техніки безпеки, а головне – узгоджують із науковими керівниками індивідуальні практичні завдання, прив'язані до тематики кваліфікаційного дослідження.

Наступним кроком є вибір та узгодження бази практики. Синергія між науковим інтересом здобувача та реальним кейсом бази практики забезпечує якісно вищий рівень залучення та результативності порівняно з механічним «розподілом» по установах. Мережа баз практики, з якими співпрацює БІНПО, охоплює широкий спектр установ і організацій. Традиційно значну частку складають заклади освіти різних рівнів – дошкільні, загальноосвітні, позашкільні, заклади вищої освіти, в яких здобувачі працюють у психологіч-

них службах, набуваючи досвіду діагностичної, корекційно-розвивальної та профілактичної роботи з дітьми і підлітками різних вікових груп, у тому числі з особливими освітніми потребами. Окремий і дедалі більш затребуваний напрям – центри психологічної допомоги та реабілітації, реабілітаційні хаби, медичні і психіатричні заклади, в яких практика відбувається у клінічному та кризовому контексті й особливо гостро постають питання меж компетентності, роботи з травмою і взаємодії у міждисциплінарній команді. Третій напрям – соціальна сфера: центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, служби зайнятості, громадські організації, що працюють із вразливими категоріями населення. Нарешті, четвертий напрям – організаційне середовище: підприємства та організації різних форм власності, в яких функціонує психологічна служба або де здобувач може реалізувати дослідження в контексті організаційної психології, управління персоналом чи профілактики професійного вигорання. Окремо варто відзначити приватні психологічні практики та консультаційні центри – бази, в яких здобувачі безпосередньо спостерігають і, під супервізією, відпрацьовують навички індивідуального консультування.

До початку практики між БІНПО та базою укладається договір про співпрацю, що регламентує взаємні зобов'язання сторін. Керівництво здійснюється на двох рівнях: від кафедри – викладач, відповідальний за проведення консультацій, контроль виконання завдань і перевірку звітності; від бази – призначений фахівець, який організовує робоче місце, залучає здобувача до реальної практичної роботи та готує підсумковий відгук. Окремо наукового керівника магістранта визначено відповідальним за індивідуальне завдання: саме він формулює його згідно з темою дослідження, консультує з методологічних питань і здійснює аналіз отриманих результатів.

Після завершення переддипломної практики здобувач вищої освіти впродовж трьох днів подає на кафедру пакет звітної документації, який включає (рис. 6):

1. Щоденник практики. У ньому щоденно фіксуються всі види виконаної роботи із зазначенням дат, змісту діяльності та витраченого часу. До щоденника як додатки включаються матеріали апробації: плани-конспекти занять; протоколи діагностичних обстежень; таблиці первинних емпіричних даних; результати статистичної обробки.

Рис. 6. Звітна документація після проходження переддипломної практики здобувачами вищої освіти

2. Звіт про проходження практики. Звіт має містити такі структурні компоненти: вступ; характеристику бази практики; детальний опис результатів психодіагностичного дослідження; опис та аналіз формульованого експерименту із застосуванням статистичних методів обробки даних; рефлексивний аналіз власної професійної діяльності; висновки; список використаних джерел.

3. Характеристика-відгук від керівника бази практики. Документ оформлюється на офіційному бланку, підписується керівником закладу та засвідчується печаткою. У характеристиці надається оцінка: рівня мотивації здобувача; активності під час проходження практики; якості виконання професійних завдань.

4. Матеріали апробації. До матеріалів апробації належать: конспекти проведених занять; протоколи психодіагностичних обстежень; таблиці емпіричних даних; результати статистичної обробки отриманих результатів.

Детальні вимоги до змісту та оформлення кожного документа регламентовані методичними рекомендаціями, розміщеними на вебсайті інституту (Клочко, 2025).

Захист результатів переддипломної практики здійснюється у форматі підсумкової конференції «Професійне становлення психолога: підсумки переддипломної практики». Конференція проходить в онлайн-форматі та передбачає дві форми представлення результатів:

1. Live-виступ (усна презентація). Здобувач освіти в режимі прямого ефіру представляє результати практики, зокрема: коротко характеризує базу проходження практики; презентує *одну*

значущий професійний кейс; формулює *ключові фахові висновки* за результатами діяльності; надає *одну практичну рекомендацію* для майбутніх колег.

2. *Постерна сесія (візуальна презентація)*. Подання результатів здійснюється у форматі *одного структурованого слайду (постера)*, який містить основну інформацію про місце та зміст практики; опис *головного професійного виклику*; визначення *головного професійного відкриття або інсайту*.

Результати анкетування здобувачів вищої освіти ОПП «Психологія» щодо оцінки якості практичної підготовки засвідчують її загалом високий рівень ефективності та позитивне сприйняття студентами. Анкетування проводилось в період з 22 грудня 2025 р. по 3 січня 2026 р. В опитуванні взяли участь 70 здобувачів вищої освіти II курсу освітньо-професійної програми «Психологія». Встановлено, що більшість респондентів (90 %) повністю задоволені організацією практичної підготовки, що свідчить про її відповідність освітнім цілям, практико-орієнтований характер та належний рівень організаційного забезпечення (рис. 7).

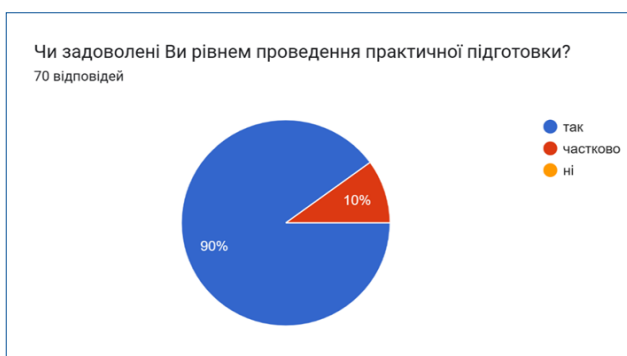

Рис. 7. Рівень задоволеності здобувачів вищої освіти

Аналіз мотиваційного компонента засвідчив суттєвий позитивний вплив практичної підготовки на професійне самовизначення майбутніх психологів. Особливо значущим є те, що всі опитані респонденти вказали на безпосередній вплив практики на формування професійної мотивації, що дає підстави розглядати її як один із ключових чинників професійного становлення фахівця. Результати дослідження свідчать про високий рівень сформованості професійної мотивації у здобувачів освіти: 100 % респондентів оцінили її як високу або достатню, при цьому 62,9 % визначили власний рівень професійної мотивації як відмінний (рис. 8).

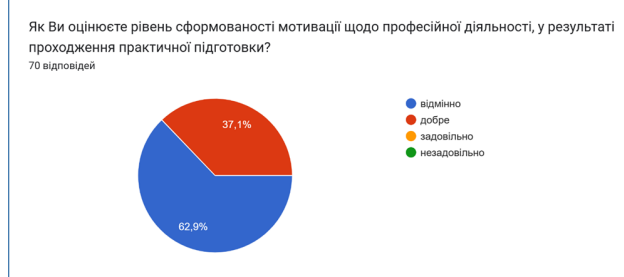

Рис. 8. Рівень сформованості професійної мотивації майбутніх психологів за результатами практичної підготовки

Отримані дані підтверджують значущу роль практичної підготовки у розвитку внутрішньої готовності до професійної діяльності, усвідомленні професійних перспектив та зміцненні професійної ідентичності майбутніх психологів. Водночас узагальнення пропозицій здобувачів освіти свідчить про доцільність подальшого вдосконалення практичної підготовки шляхом розширення використання реальних професійних кейсів, наближених до актуальних умов діяльності психолога, а також упровадження системної супервізійної підтримки. Реалізація зазначених напрямів сприятиме підвищенню якості професійного зворотного зв'язку, розвитку рефлексивних умінь та поглибленню практичного досвіду здобувачів освіти.

Високу оцінку респондентів отримала також ефективність практичної підготовки щодо формування професійних компетентностей. Зокрема, 95,7 % здобувачів освіти підтвердили її результативність у розвитку професійно значущих умінь і навичок, необхідних для майбутньої фахової діяльності (рис. 9).

Рис. 9. Оцінка здобувачами освіти ефективності практичної підготовки у формуванні професійних компетентностей та готовності до професійної діяльності психолога

Отримані результати свідчать про високий рівень відповідності змісту та організації практичної підготовки вимогам професійної діяльності психолога.

Не менш вагомими є результати оцінювання впливу практики на розвиток здатності до прийняття професійних рішень, гнучкого застосування набутих знань у різних професійних ситуаціях та опанування інноваційних методів і технологій професійної діяльності. За всіма зазначеними показниками переважали високі оцінки респондентів: понад 60 % опитаних визначили рівень їх сформованості як відмінний, а решта – як добрий.

Загалом результати дослідження підтверджують високу якість організації практичної підготовки за освітньо-професійною програмою «Психологія» та засвідчують її вагомий роль у формуванні професійної компетентності, професійної мотивації, практичної готовності до виконання фахових функцій і професійного становлення майбутніх психологів. Позитивна оцінка здобувачами освіти якості практичної підготовки є одностайною: 61,4 % респондентів оцінили її рівень як відмінний, а 38,6 % – як добрий (рис. 10).

Рис. 10. Результати оцінювання якості організації практичної підготовки щодо розвитку навичок прийняття рішень та адаптивного застосування знань у професійній діяльності

Відсутність негативних оцінок свідчить про високий рівень задоволеності здобувачів змістом, організацією та результатами практичної підготовки.

Отримані емпіричні дані дають підстави стверджувати, що створені в межах освітньо-професійної програми умови забезпечують ефективне формування не лише професійних компетентностей, а й інноваційної компетентності майбутніх психологів. Практична підготовка сприяє розвитку готовності здобувачів освіти до впровадження сучасних підходів, технологій та методів професійної діяльності, що відповідає актуальним тенденціям розвитку психологічної практики та вимогам сучасного ринку праці.

Отже, практична підготовка є системоутворювальним компонентом професійної підготовки майбутніх психологів, забезпечуючи інтеграцію теоретичних знань, практичних умінь, професійних цінностей та інноваційних способів діяльності.

Першочерговим напрямом удосконалення практичної підготовки є посилення її рефлексивного компонента. Здобувачі освіти мають усвідомлювати, що якісне оформлення звітної документації ґрунтується насамперед на глибокому аналізі власного професійного досвіду, а не лише на формальному дотриманні встановленої структури. Це передбачає цілеспрямоване формування рефлексивних умінь як ключового елементу професійного становлення майбутніх фахівців.

Важливим напрямом розвитку також є розширення мережі баз практики за рахунок залучення реабілітаційних хабів та громадських організацій, що відповідає сучасним запитам ринку психологічних послуг і тенденціям розвитку соціально-психологічної допомоги. Особливої уваги потребує впровадження супервізійного супроводу у форматі групових супервізій безпосередньо в процесі проходження практики. Це є особливо актуальним в умовах підвищеного рівня психоемоційного навантаження клієнтів та поширення проявів травматичного стресу, що вимагає від майбутніх психологів підвищеного рівня професійної готовності та етичної відповідальності. Крім того, необхідним є налагодження системного зворотного зв'язку з роботодавцями та ключовими стейкхолдерами освітнього процесу. Це дасть змогу забезпечити не лише внутрішню оцінку результатів практичної підготовки, але й їх зовнішню верифікацію та використання для подальшого вдосконалення освітньо-професійної програми.

Отже, переддипломна практика в БІНПО розглядається не як формальна складова освітнього процесу, а як його фундаментальний компонент, у межах якого відбувається професійне становлення здобувача освіти. Завданням її організації є створення умов, за яких магістрант-психолог виходить із практики не лише з належно оформленою звітною документацією, але й із розвинутою професійною ідентичністю, усвідомленим досвідом та готовністю до самостійної відповідальної фахової діяльності.

Освітньо-професійна програма «Педагогіка вищої школи»

Практична підготовка здобувачів вищої освіти є невід'ємною складовою освітньо-професійної програми «Педагогіка вищої школи» та обов'язковим елементом професійної підготовки магістрів у БІНПО. Вона забезпечує інтеграцію теоретичних знань із практичною діяльністю та сприяє формуванню готовності здобувачів до виконання функцій викладача закладу вищої освіти.

У Білоцерківському інституті неперервної професійної освіти (БІНПО) практична підготовка

реалізується че-рез освітній компонент «Науково-педагогічна практика» обсягом 10 кредитів ЕКТС, що відповідає вимогам Стандарту вищої освіти за спеціальністю «011 Освітні, педагогічні науки» другого (магістерського) рівня вищої освіти.

Практика має комплексний характер і передбачає поєднання наукової та педагогічної складових, що відображається у змісті завдань, індивідуальних траєкторіях навчання та звітній документації здобувачів.

Метою науково-педагогічної практики є забезпечення зв'язку між теоретичною підготовкою та практичною діяльністю магістрів, формування у них системи професійних компетентностей, необхідних для виконання функцій викладача закладу вищої освіти, а також розвиток готовності до самостійної педагогічної та науково-дослідної роботи.

Основними завданнями науково-педагогічної практики є:

- ознайомлення з сучасним станом організації освітнього процесу в закладах вищої освіти;
- поглиблення та систематизація теоретичних знань із педагогіки, психології та методики викладання;
- формування вмінь застосовувати педагогічні знання у реальній викладацькій діяльності;
- оволодіння сучасними методами, формами та технологіями навчання у вищій школі;
- розвиток навичок організації та проведення навчальних занять різних типів;
- формування культури педагогічного спілкування зі студентською аудиторією;
- розвиток дослідницьких умінь у процесі виконання індивідуального науково-дослідного завдання;
- виховання професійної відповідальності, педагогічної рефлексії та прагнення до саморозвитку.

Очікувані результати (сформовані навички).

У результаті проходження науково-педагогічної практики здобувачі вищої освіти набувають таких професійних навичок:

- планування та організації освітнього процесу у закладі вищої освіти;

- проведення лекційних, семінарських та практичних занять;
- використання сучасних освітніх технологій та методик навчання;
- аналізу та самоаналізу педагогічної діяльності;
- оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти;
- розробки навчально-методичних матеріалів;
- здійснення педагогічної комунікації та управління навчальною взаємодією;
- проведення елементів науково-дослідної роботи в освітньому процесі;
- рефлексії власної професійної діяльності та її вдосконалення (рис. 11).

НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА ОПП «Педагогіка вищої школи» (БІНПО) Магістерський рівень (011 Освітні, педагогічні науки)		
МЕТА ПРАКТИКИ		
✓ Забезпечення зв'язку теорії та практики ✓ Формування професійних компетентностей викладача ЗВО ✓ Розвиток готовності до педагогічної та науково-дослідної діяльності ✓ Формування здатності до самостійної професійної роботи		
ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ		ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ (навички)
✓ Ознайомлення з організацією освітнього процесу ЗВО ✓ Систематизація знань з педагогіки, психології, методики викладання ✓ Застосування педагогічних знань у реальній викладацькій діяльності ✓ Оволодіння сучасними методами та технологіями навчання ✓ Організації та проведення занять різних типів ✓ Розвиток педагогічної комунікації зі студентами ✓ Виконання індивідуального науково-дослідного завдання		✓ Планування освітнього процесу ✓ Проведення лекцій, семінарів, практичних занять ✓ Використання сучасних освітніх технологій ✓ Аналіз і самоаналіз педагогічної діяльності ✓ Оцінювання навчальних досягнень студентів ✓ Розробка навчально-методичних матеріалів ✓ Педагогічна комунікація та управління взаємодією ✓ Елементи науково-дослідної роботи ✓ Професійна рефлексія та вдосконалення

Рис. 11. Мета, завдання і очікувані результати

Практична підготовка здобувачів вищої освіти передбачає неперервність і послідовність її проведення з метою практичного застосування здобутих під час навчання обсягу практичних знань та вмінь, загальних та професійних компетентностей, які відповідають другому (магістерському) рівню вищої освіти.

Для ОПП «Педагогіка вищої школи» у БІНПО розроблено програму практики та методичні рекомендації щодо її проходження.

Відповідно до навчального плану освітньо-професійної програми «Педагогіка вищої школи» здобувачі другого (магістерського) рівня вищої освіти проходять *науково-педагогічну практику*. Практична підготовка в межах зазначеної ОПП реалізується через освітній компонент ОК14 «Науково-педагогічна практика» обсягом 10 кредитів ЕКТС, що відповідає вимогам Стандарту

вищої освіти за спеціальністю «011 Освітні, педагогічні науки» для другого (магістерського) рівня освіти. Проходження здобувачами вищої освіти науково-педагогічної практики забезпечує цілісний розвиток професійно значущих компетентностей, необхідних для подальшої педагогічної та науково-освітньої діяльності (рис. 12).

Рис. 12. Науково-педагогічна практика як чинник формування професійної компетентності здобувачів вищої освіти

Зокрема, формується та вдосконалюється комплекс загальних компетентностей (ЗК3, ЗК5, ЗК7, ЗК8, ЗК10), що пов'язані з критичним мисленням, комунікацією, здатністю до саморозвитку, міжособистісною взаємодією та ефективною організацією професійної діяльності. Водночас розвиток спеціальних (фахових) компетентностей (СК2, СК3, СК5, СК6, СК8, СК9, СК10, СК11) спрямований на формування здатності до організації освітнього процесу в закладах вищої освіти, застосування сучасних педагогічних технологій, проектування освітнього середовища, здійснення науково-дослідної та методичної діяльності, а також забезпечення якості вищої освіти.

Отже, науково-педагогічна практика виступає інтегративним компонентом освітньо-професійної підготовки, що забезпечує поєднання теоретичних знань із практичним досвідом викладацької та дослідницької діяльності, сприяючи формуванню готовності здобувачів до виконання професійних функцій у закладах вищої освіти.

Науково-педагогічна практика спрямована на поглиблення та закріплення теоретичних знань, набутих здобувачами освіти у процесі опанування циклу теоретичних дисциплін, а також на формування й удосконалення практичних умінь і навичок педагогічної діяльності. У процесі проходження практики здійснюється безпосереднє ознайомлення з особливостями функціонування освітнього процесу в ЗВО, відпрацювання професійно значущих компетентностей викладацької діяльності, а також збір емпіричного матеріалу для виконання кваліфікаційної роботи.

Обов'язковим компонентом *настановчої конференції* є проведення *інструктажу з охорони праці та безпеки життєдіяльності* під час проходження практики, що є важливою умовою забезпечення безпечної освітньої та професійної діяльності здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти (рис. 13).

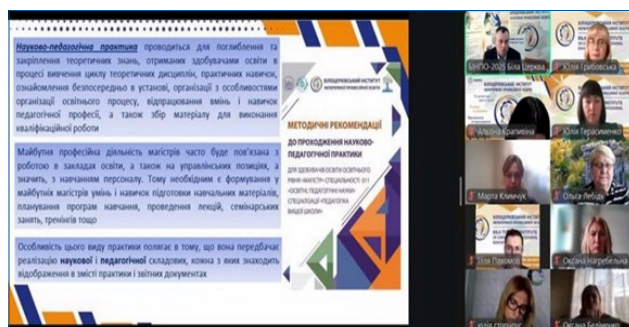

Рис. 13. Настановча конференція з організації науково-педагогічної практики

Практична підготовка здобувачів вищої освіти за освітньо-професійною програмою «Педагогіка вищої школи» здійснюється на базах практики, які забезпечують повне виконання вимог програми. Для проходження науково-педагогічної практики залучаються заклади вищої освіти III–IV рівня акредитації, з якими Білоцерківський інститут неперервної професійної освіти уклав відповідні договори про співпрацю щодо організації практичної підготовки здобувачів. Керівництво практикою здійснюють викладачі кафедри педагогіки, психології та менеджменту. Здобувачі вищої освіти мають право самостійно обирати базу практики за умови її погодження з відповідною кафедрою та дирекцією інституту, а також ініціювати пропозиції щодо проходження практики на інших потенційних базах.

Загальний реєстр баз практики формується завідувачем практики на основі укладених договорів про практичну підготовку здобувачів вищої освіти. Щорічно реєстр переглядається та оновлюється з урахуванням строків дії договорів і актуальності партнерських зв'язків.

Аналіз реєстру баз практичної підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за ОПП «Педагогіка вищої школи» у 2025/2026 навчальному році засвідчує наявність достатньо розвиненої та якісно сформованої мережі партнерських закладів. Залучення восьми закладів вищої освіти забезпечує різнопланові умови для проходження науково-педагогічної практики, що сприяє розширенню професійного досвіду здобувачів, ознайомленню з різними

моделями організації освітнього процесу та впровадженню сучасних педагогічних підходів.

Отже, сформований реєстр баз практики є достатнім, збалансованим і таким, що відповідає вимогам освітньо-професійної програми та стандарту вищої освіти за спеціальністю «011 Освітні, педагогічні науки». Наявність довгострокових договірних відносин із провідними закладами вищої освіти України свідчить про стабільність партнерських зв'язків та належний рівень організаційного забезпечення практичної підготовки. Це створює необхідні умови для формування у здобувачів професійних компетентностей викладача закладу вищої освіти та їхньої ефективної інтеграції у професійне освітнє середовище.

Після завершення науково-педагогічної практики здобувачі вищої освіти за освітньо-професійною програмою «Педагогіка вищої школи» оформлюють та подають на кафедру звітну документацію, передбачену програмою практики. Усі документи мають бути належним чином оформлені та засвідчені підписом керівника практики від бази практичної підготовки.

Зміст звітної документації відображає результати практичної діяльності здобувача освіти, рівень сформованості його загальних і фахових компетентностей, а також здатність застосовувати набуті знання, уміння та навички для вирішення професійних завдань, визначених метою і завданнями практики. Звітна документація виконується кожним здобувачем індивідуально, що забезпечує об'єктивність оцінювання результатів практичної підготовки та рівня досягнення програмних результатів навчання.

До складу обов'язкової звітної документації за результатами проходження науково-педагогічної практики входять (рис. 14):

- індивідуальний план науково-педагогічної практики, підписаний здобувачем вищої освіти та керівником практики;
- звіт про виконання індивідуального плану практики, засвідчений підписами здобувача освіти, керівника практики від БІНПО та керівника від бази практики;
- конспект проведеного практичного або семінарського заняття, затверджений керівником практики від бази практичної підготовки;
- протокол обговорення проведеного навчального заняття;
- самоаналіз проведеного навчального заняття;
- аналіз 6-8 відвіданих навчальних занять;
- індивідуальне науково-дослідне завдання;

ЧЕК-ЛИСТ ЗВІТНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ
з науково-педагогічної практики ▶

- 1. ПЛАНУВАННЯ ПРАКТИКИ**
 - ✓ Індивідуальний план науково-педагогічної практики (підписи: магістрант, керівник практики)
- 2. ПІДСУМКОВИЙ ЗВІТ**
 - ✓ Звіт про виконання індивідуального плану практики (підписи: магістрант, керівник від БІНПО, керівник від бази практики)
- 3. МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ**
 - ✓ Конспект заняття (затверджений керівником від бази практики)
 - ✓ Протокол обговорення заняття
 - ✓ Самоаналіз проведеного заняття
- 4. АНАЛІТИЧНІ МАТЕРІАЛИ**
 - ✓ Аналіз 6-8 відвіданих занять
 - ✓ Індивідуальне науково-дослідне завдання
- 5. ОЦІНЮВАННЯ ТА ВІДГУКИ**
 - ✓ Відомість рейтингового оцінювання
 - ✓ Відгук керівника від бази практики
 - ✓ Висновок керівника від БІНПО

ПЕРЕВІР ПЕРЕД ЗДАЧЕЮ:

- ✓ Всі необхідні підписи і печатки
- ✓ Відповідність дат
- ✓ Правильність оформлення

Рис. 14. Чек-лист звітної документації з

- відомість рейтингового оцінювання результатів практики;
- відгук керівника практики від закладу вищої освіти (бази практики);
- висновок керівника практики від БІНПО.

Зазначений комплекс документів забезпечує всебічну фіксацію результатів практичної підготовки та дає змогу оцінити рівень сформованості професійних компетентностей, педагогічних умінь, рефлексивних навичок і готовності здобувачів до здійснення викладацької діяльності в закладах вищої освіти.

Звітна документація оформлюється кожним здобувачем вищої освіти індивідуально та подається в повному обсязі відповідно до вимог програми науково-педагогічної практики. Письмовий звіт разом з іншими документами подається на рецензування керівнику практики від кафедри, після чого результати практичної підготовки презентуються та обговорюються під час підсумкової звітної конференції з науково-педагогічної практики. Звіт повинен містити інформацію про виконання здобувачем вищої освіти всіх розділів програми практики та індивідуального завдання, відомості щодо дотримання вимог охорони праці та безпеки життєдіяльності, результати проведе-

ної професійної діяльності, висновки та пропозиції щодо вдосконалення практичної підготовки, а також список використаних джерел. Оформлення звіту здійснюється відповідно до вимог, визначених програмою практики та методичними рекомендаціями.

Такий підхід до підготовки та захисту звітної документації забезпечує комплексне оцінювання результатів практичної діяльності здобувачів, рівня сформованості їхніх професійних компетентностей, рефлексивних умінь та готовності до здійснення педагогічної діяльності у закладах вищої освіти.

Оцінювання результатів науково-педагогічної практики здійснюється на основі комплексу критеріїв, які відображають рівень професійної підготовленості здобувача вищої освіти та ступінь досягнення програмних результатів навчання.

До основних критеріїв оцінювання належать:

- рівень сформованості професійно-педагогічних умінь і навичок, необхідних для здійснення викладацької діяльності в закладах вищої освіти;
- ступінь теоретичного осмислення здобувачем власного практичного досвіду, зокрема розуміння цілей, завдань, змісту, методів та результатів професійної діяльності, а також здатність до аналізу виявлених труднощів і визначення шляхів їх подолання;
- рівень сформованості професійної та соціальної спрямованості майбутнього викладача, що виявляється в інтересі до педагогічної професії, професійній активності, відповідальному ставленні до виконання професійних обов'язків, готовності до творчого розв'язання педагогічних завдань і постійного професійного самовдосконалення.

Зазначені критерії забезпечують комплексне оцінювання результатів практичної підготовки та нададуть змогу визначити рівень готовності здобувачів до самостійної професійної діяльності в освітньому середовищі закладу вищої освіти.

Аналіз результатів проходження науково-педагогічної практики здобувачами вищої освіти здійснюється за допомогою анкети *«Оцінка якості практичної підготовки здобувачами вищої освіти освітньо-професійної програми «Педагогіка вищої школи»*. Результати анкетування слугують джерелом емпіричних даних для оцінювання ефективності організації практичної підготовки, рівня сформованості професійних компетентностей та ступеня готовності здобувачів до майбутньої професійної діяльності.

Анкетування здобувачів вищої освіти проводилося в період з 5.01.2026 р. по 17.01.2026 р. У дослідженні взяли участь 10 здобувачів другого курсу заочної форми навчання освітньо-професійної програми «Педагогіка вищої школи».

Метою анкетування було визначення рівня якості, ефективності та практичної значущості науково-педагогічної практики, а також оцінювання її впливу на формування професійних компетентностей, професійної мотивації та готовності здобувачів до майбутньої викладацької діяльності.

Аналіз результатів опитування засвідчив стабільно високий рівень задоволеності здобувачів організацією та змістом науково-педагогічної практики. Отримані дані свідчать про позитивне сприйняття магістрантами умов проходження практики, її змістового наповнення та результативності щодо формування професійно значущих компетентностей. Отримані результати підтверджують ефективність організаційно-методичного забезпечення науково-педагогічної практики та її відповідність освітнім цілям підготовки майбутніх викладачів закладів вищої освіти.

Зокрема, 100 % опитаних позитивно оцінили організацію науково-педагогічної практики, що свідчить про належний рівень її планування, методичного супроводу та організаційного забезпечення (рис. 15).

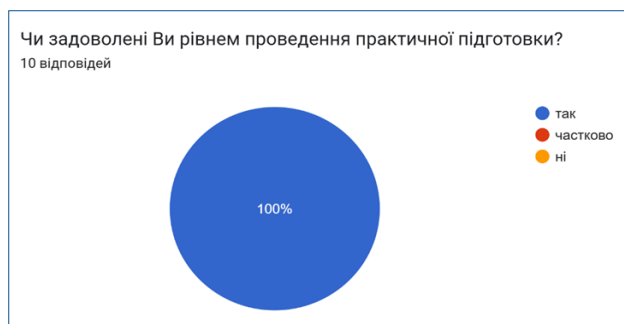

Рис. 15. Рівень задоволеності здобувачів освіти проведенням практичної підготовки

Вагомим результатом практичної підготовки є її позитивний вплив на професійну мотивацію здобувачів освіти. Так, 70 % респондентів оцінили мотиваційний ефект практики як відмінний, а 30 % – як добрий. Крім того, всі учасники опитування підтвердили позитивний вплив практики на формування мотивації до педагогічної діяльності, що свідчить про її важливу роль у професійному самовизначенні та розвитку професійної спрямованості майбутніх викладачів (рис. 16).

Високими є також показники ефективності практичної підготовки щодо формування профе-

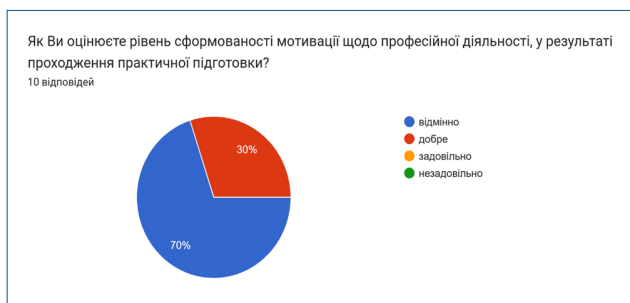

Рис. 16. Оцінка рівня сформованості професійної мотивації здобувачів вищої освіти після проходження практичної підготовки

сійних компетентностей. Усі респонденти підтвердили результативність практики у розвитку професійних умінь і навичок, необхідних для здійснення викладацької діяльності (рис. 17).

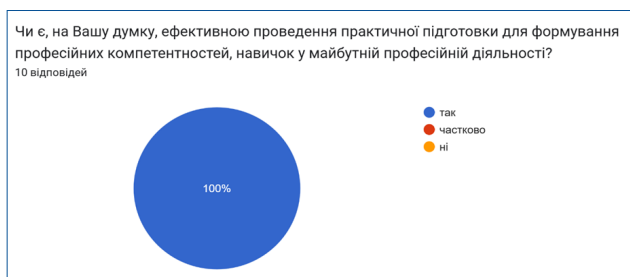

Рис. 17. Оцінка ефективності практичної підготовки у формуванні професійних компетентностей і навичок майбутньої професійної діяльності

Водночас усі учасники опитування відзначили позитивний вплив практики на формування психологічної готовності до майбутньої професійної діяльності, що свідчить про її значущість для розвитку впевненості у власних професійних можливостях та готовності до виконання функцій викладача закладу вищої освіти.

Отже, результати опитування засвідчують високий рівень задоволеності здобувачів вищої освіти якістю науково-педагогічної практики в межах освітньо-професійної програми «Педагогіка вищої школи». Отримані емпіричні дані підтверджують те, що практика виконує не лише навчально-прикладну, а й мотиваційно-розвивальну функцію, забезпечуючи формування професійної впевненості, розвиток педагогічної рефлексії та готовності до здійснення викладацької діяльності у закладах вищої освіти.

Високі показники задоволеності здобувачів організацією та результатами практичної підготовки підтверджують її узгодженість із цілями та завданнями освітньо-професійної програми, а також відповідність сучасним вимогам до професійної підготовки викладачів вищої школи. Ре-

зультати дослідження засвідчують, що науково-педагогічна практика є важливим чинником формування професійних компетентностей, розвитку педагогічної майстерності та професійної ідентичності майбутніх фахівців.

Водночас результати анкетування дали змогу визначити окремі напрями подальшого вдосконалення практичної підготовки. Серед них здобувачі виокремили необхідність розширення індивідуального супроводу та консультаційної підтримки під час проходження практики, збільшення кількості практико-орієнтованих кейсів для роботи в аудиторії, а також посилення методичного супроводу щодо підготовки та оформлення звітної документації. Водночас суттєвих проблем або системних недоліків в організації та змісті практики виявлено не було.

Загалом результати практичної підготовки та дані опитування підтверджують її високу освітню ефективність і практичну значущість. Науково-педагогічна практика забезпечує інтеграцію теоретичних знань і практичного досвіду, сприяє формуванню професійної мотивації, розвитку педагогічної впевненості, готовності до самостійної викладацької діяльності та усвідомленню власної професійної ролі в системі вищої освіти.

Отже, науково-педагогічна практика виступає важливим інструментом професійного становлення майбутнього викладача закладу вищої освіти та забезпечує досягнення програмних результатів навчання, визначених освітньо-професійною програмою «Педагогіка вищої школи».

Організація і проходження практики за кордоном. Проходження практики за кордоном відбувається за власним бажанням здобувача вищої освіти. Якщо вимоги практики в Україні не співпадають з умовами проходження практики за кордоном, здобувач вищої освіти направляється на закордонне стажування, а відповідну практику в Україні проходить за індивідуальним графіком, узгодженим з директором Інституту та закріпленням відповідним наказом директора БІНПО.

Практика та стажування за кордоном здобувачів вищої освіти Інституту проводиться на підприємствах, установах та організаціях, з якими встановлено відповідні партнерські стосунки у формі угод (меморандумів), протоколів про наміри, договорів про співпрацю тощо.

Метою практики за кордоном є: закріплення теоретичних знань, які були отримані в процесі навчання, та здобуття закордонного досвіду з майбутньої професії; формування готовності

студента до цілісного сприйняття і виконання функціональних обов'язків; оволодіння сучасними методами, формами організації, знаряддями праці в галузі їх майбутньої спеціальності на базах закордонних підприємств, установ, організацій; виховання потреби систематично поновлювати свої знання та творчо їх застосовувати в практичній діяльності.

Підприємства, організації, установи, які є закордонними базами практик та стажування, повинні відповідати таким вимогам:

- наявність структур, діяльність яких відповідає спеціальностям, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти Інститутом;
- можливість кваліфікованого керівництва здобувачами вищої освіти з числа працівників закордонного підприємства, установи, організації;
- надання здобувачам вищої освіти на час практики можливості працювати на штатних посадах, робота на яких відповідає програмі практики (за наявності відповідних вакансій);
- надання здобувачам вищої освіти права користування бібліотекою, лабораторіями, технічною та іншою документацією, необхідною для виконання програми практики, з урахуванням політики конфіденційності закордонного підприємства, установи, організації.

Перед від'їздом за кордон укладається тристоронній договір між директором БІНПО, організатором практики за кордоном або його офіційним представником та здобувачем вищої освіти. Договір може укладатися на групу здобувачів вищої освіти, якщо вони проходять практику на одному підприємстві. Договір повинен обов'язково містити інформацію щодо умов і термінів проходження практики, обов'язків та відповідальності сторін.

Під час проходження практики за кордоном здобувач вищої освіти повинен виконати індивідуальне завдання, оформити його у формі звіту та захистити його на відповідній кафедрі впродовж 10 робочих днів після повернення з практики (стажування). У випадку, якщо строки закордонної практики співпадають зі строками практики згідно з навчальним планом, індивідуальне завдання є окремим розділом звіту здобувача вищої освіти про практику. Оцінка за індивідуальне завдання є складником загальної оцінки здобувача вищої освіти за практику.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, на сучасному етапі науково-технічного розвитку, в умовах трансформації

економічних і соціально-особистісних відносин в Україні та появи нових викликів у функціонуванні закладів освіти, організацій і підприємств різних галузей та форм власності, актуалізується потреба у впровадженні інноваційних підходів до підготовки висококваліфікованих фахівців. Важливу роль у цьому процесі відіграє комплексний системний підхід до організації професійної підготовки, ключовим складником якого є практична підготовка здобувачів вищої освіти. В умовах тимчасових обмежень організації освітнього процесу, зумовлених воєнним станом, виникла необхідність пошуку та реалізації альтернативних підходів до організації практичної підготовки у закладах вищої освіти. Організація та проведення різних видів практик в умовах воєнних дій зумовлює зміну формату професійної взаємодії між викладачами та здобувачами освіти, необхідність забезпечення безпечних умов освітнього процесу, а також добору й упровадження інноваційних форм і методів навчання.

Практична підготовка здобувачів вищої освіти у БІНПО забезпечує досягнення програмних результатів навчання та відповідає вимогам стандартів вищої освіти. Водночас вона потребує подальшого вдосконалення в частині підвищення системності моніторингу, удосконалення процедур документування результатів та розширення взаємодії зі стейкхолдерами відповідно до критеріїв акредитації освітньо-професійних програм.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Клочко, А.О. (уклад.). (2025). *Практика переддипломна: методичні рекомендації до організації та проведення практики для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 053 «Психологія»*. Біла Церква: БІНПО, 39 с. <https://surl.lu/njjyq>
- Сидоренко, В. (2026). *Положення про розвиток індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів вищої освіти у Білоцерківському інституті неперервної професійної освіти (із змінами і доповненнями)*. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України, 12 с. <https://surl.li/xdbrxl>
- Сидоренко, В., & Кулішов, В. (2020). *Положення про навчання, практику і стажування здобувачів вищої освіти Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти*. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України, 19, с. <https://surl.li/sxwolo>
- Сидоренко, В., & Кулішов, В. (2021a). *Положення про організацію освітнього процесу в умовах змішаного навчання у Білоцерківському інституті неперервної професійної освіти*. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України. <https://surl.cc/lsmwnw>
- Сидоренко, В., & Кулішов, В. (2021b). *Положення про організацію роботи з охорони праці та безпеки*

- життєдіяльності учасників освітнього процесу у Білоцерківському інституті неперервної професійної освіти. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України, 14 с. <https://surl.ln/ubiiau>
- Сидоренко, В., & Кулішов, В. (2022). Положення про організацію і проведення видів практик здобувачів вищої освіти у Білоцерківському інституті неперервної професійної освіти. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України, 26 с. <https://bit.ly/3LbVbl6>
- Сидоренко, В., Івашев, Є., & Кулішов, В. (2022). Положення про порядок організації і проведення видів практик здобувачів вищої освіти в умовах дистанційного навчання та в період воєнного стану у Білоцерківському інституті неперервної професійної освіти. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України.
- Сидоренко, В., Кулішов, В., Торба, Н., & Фархшатова, О. (2022). Інноваційні підходи до організації видів практик здобувачів вищої освіти у Білоцерківському інституті неперервної професійної освіти: аналітичний огляд. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України.
- Sydorenko, V. (2020). Soft Skills as an educational trend and a necessary development component for a vocational lifelong education teacher. *Fundamental and applied researches in practice of leading scientific schools*, Vol. 38, No 2, p. 127-134. Accent Graphics Communications & Publishing, Canada. [Online]. <https://farplss.org/index.php/journal>

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF ORGANISING PRACTICAL TRAINING OF HIGHER EDUCATION STUDENTS IN THE CONTEXT OF TRANSFORMATION OF THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT

Viktoriia Sydorenko

DSc in Education, Professor, Corresponding Member of the NAES of Ukraine, Director, Bila Tserkva Institute of Continuous Professional Education at the State Higher Education Institution 'University of Educational Management' of the NAES of Ukraine, Bila Tserkva, Ukraine

Alla Klochko

DSc in Psychology, Associate Professor, Professor at the Department of Pedagogy, Psychology, and Management, Bila Tserkva Institute of Continuous Professional Education at the State Higher Education Institution 'University of Educational Management' of the NAES of Ukraine, Bila Tserkva, Ukraine

Volodymyr Kulishov

PhD in Education, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Pedagogy, Psychology and Management, Bila Tserkva Institute of Continuous Professional Education at the State Higher Education Institution 'University of Educational Management' of the NAES of Ukraine, Bila Tserkva, Ukraine

Abstract. The article provides a theoretical and methodological substantiation of the organisational and methodological principles of practical training for master's degree students (the second cycle of higher education) in the context of the transformation of the educational environment. The role of practical training as a systemic component of the educational process, which ensures the integration of theoretical, research and professional training of future specialists, is revealed. It is substantiated that practical training serves as an innovative educational environment for the formation of professional identity, the development of reflective thinking, soft skills, and readiness for continuous professional development throughout life.

It has been proven that the practice-integrated component of degree programmes is a key mechanism for integrating theoretical knowledge, research activities and professional experience, thereby ensuring the development of students' communicative, organisational and leadership skills, critical thinking and reflective abilities. It is emphasised that the systematic organisation of practical training based on competency-based, activity-based and student-centred approaches contributes to the formation of readiness for effective professional activity under conditions of uncertainty and dynamic changes.

Using the example of the Bila Tserkva Institute of Continuous Professional Education, the features of organising various types of placements within the degree programmes in 'Psychology' and 'Higher Education Pedagogy' are analysed. The regulatory, legal, scientific and methodological support for practical training is highlighted, and the expansion of the network of placement hosts and their geographical structure are characterized. The focus is on the role of practical placements as a tool for overcoming the skills gap by immersing students in real professional situations and building relevant practical experience. It is substantiated that practical training is an important component in shaping a competitive specialist, ensuring the development of both hard and soft skills.

It has been determined that under martial law, the organization of practical training undergoes transformations associated with changing formats of interaction between academic staff and students, the need to ensure safe conditions for the educational process, and the implementation of distance and blended learning technologies.

The possibilities of organising and undertaking specific types of practical placements within international educational environments are outlined. It has been established that practical training contributes to increasing the competitiveness of graduates, their professional mobility and readiness for continuous professional development. The results of the study were obtained within the framework of the research project of the Bila Tserkva Institute of

Continuous Professional Education entitled 'Labour Market Trendwatching in the System of Training and Professional Development of Specialists in the Context of Post-War Reconstruction of Ukraine' (0122U202007, 2022-2025).

Prospects for further research are related to further improvement of practice-integrated learning models, as well as to the expansion and deepening of partnerships between higher education institutions and employers in the context of the transformation of the educational environment.

Keywords: *practical training; higher education students; soft skills; professional competence; educational and professional programs; higher education pedagogy; psychology; competency-based approach; practice-integrated training; skills gap; labour market; competitive specialist.*

Отримано: 18 травня 2026 р.

Прийнято: 19 червня 2026 р.

Опубліковано: 30 червня 2026 р.